

Termelői infláció a halászatban

Ifj. Horváth Zoltán¹ és Horváth Zoltán²

¹Kaposvári Egyetem, Állattudományi Kar

²H&H Carpio Halászati Kft., Szentlőrinc

Kivonat

A Halászati Termék Tanács felszámolásával sajnos megszűnt az ágazat eredményességével kapcsolatos adatgyűjtés. Bár ágazati adatok nem állnak rendelkezésre, a termelők saját bőrükön érezhetik, hogy az elmúlt években jelentősen romlott az ágazat jövedelemtermelő képessége. A közvetett számítások sem igazán adnak jó közelítést az eredményromlásról, mivel sem a mezőgazdasági árindex, sem a ráfordítások indexe nem fedik le a halászat speciális költség-szerkezetét és piaci mechanizmusait.

A termék tanács 10 éves idősorait alapul véve, és a KSH adataira támaszkodva megkíséreltük a haltermelési ráfordítások indexét, valamint az étkezési ponty termelői árának alakulását figyelembe véve a halászat termelői árindexét kiszámítani.

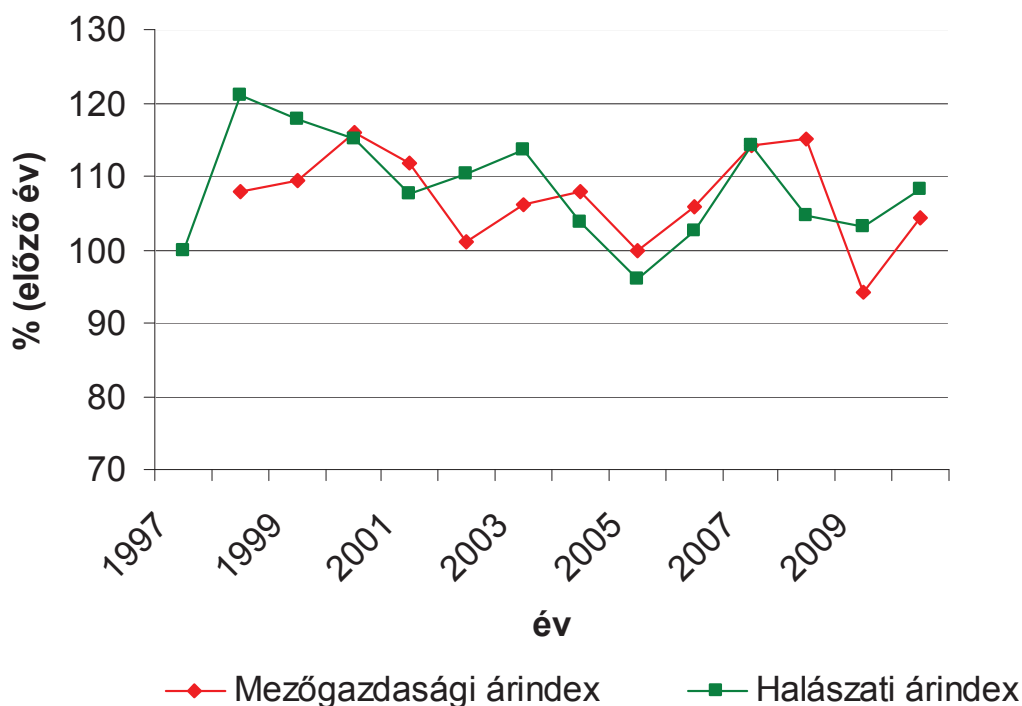
A rendszerváltozás utáni időszak legeredményesebb évét, az 1997-es évet bázisul véve 2010-re az étkezési pontyra vonatkoztatott termelői árindex 131,21 %, míg a ráfordítások indexe 300,28 %-on kumulálódott. Az agrárrolló halmozott értékeként 2010-re 2,99-et kaptunk.

Kulcsszavak: infláció, haltermelés, jövedelemtermelő képesség

Bevezetés

Alapvetően a haltermelés, mint tevékenység az önmagában rejlő szépségeken túl egy gazdasági tevékenység, amit azért végeznek a gazdák, hogy pénzkereseti forráshoz jussanak. Az elmúlt évtizedben egyre kisebb nyereség rátával dolgoznak a termelők, mint ahogy más ágazatok is. Az agrárrolló egyre tágabbra nyílik. Sajnos mióta a Halászati Termék Tanácsot felszámolták, megszűnt az ágazat eredményességével kapcsolatos információgyűjtés, értékelés. Ennek hiányában nincsenek számszerű adataink arról, hogy mekkora is pontosan ez az eredménycsökkenés. A közvetett számítások sem igazán adnak jó közelítést az eredményromlásról, mivel sem a mezőgazdasági árindex, sem a mezőgazdasági ráfordítások indexe nem fedik le a halászat speciális költség-szerkezetét és piaci mechanizmusait. Ezt láthatjuk az első ábrán, amin feltüntettük a mezőgazdasági árindexet, illetve az általunk számolt halászati árindexet. Látható, hogy a kettő nem igazán fedik egymást.

A Halászati Termék Tanács adataiból kiindulva, illetve a Központi Statisztikai Hivatal adatsorai közt fellelhető adatokra támaszkodva megkíséreltük rekonstruálni az elmúlt 10 év gazdasági eseményeit az ágazatban, és számokban kifejezni az ágazatban kialakult gazdasági helyzetet. Célkitűzésünk az volt, hogy kiszámoljuk a halászati termelői árindexet, illetve a halászati ráfordítások árindexét. Ezen felül a már régebbi elemzéseinkből származó adatokat kiegészítettük a KSH adataival, melyek segítségével szeretnénk felhívni a figyelmet az ágazatban előforduló néhány érdekes anomáliára.

Forrás: (KSH, 2011; Saját forrás)

1. ábra A mezőgazdasági és halászati árindex összevetése 1997-2011

Anyag és módszer

Számításainkhoz bázisévnek az 1997-es évet választottuk, mivel ez volt a rendszerváltás után az ágazat legkiemelkedőbb éve. Az 1. táblázatban láthatjuk a termék tanács adataiból összeállított évenkénti költség szerkezetet, mely az ágazatot jellemezte 1994 és 2002 között. Látható, hogy a haltermelésben a tenyészanyag-, a munkabér- és a takarmány költség a legnagyobb költségtényező. A táblázat alsó sorában látható a több éves átlag alapján kialakított „termelői kosár”, amit az árindex számításához szükséges súlyozásként alkalmaztunk.

1. táblázat: Évenkénti költségszerkezetek %-os alakulása költségmeneként

Év	Tenyészanyag	Munkabér +kth	Takaromány	Trágya	Egyéb a.	Energia	Vízdíj+ Vkh.	Amortizáció	Egyéb ktg.	Segédüzemi	Gazd. Ált. Ktg.	Termelési önkgtg
1994	32.6	11.6	13.1	0.3	14.7	1.8	6.1	1.7	2.8	4.7	10.5	100
1995	23.3	15.7	19.9	1.5	3.6	4.7	5.0	1.9	3.2	3.9	17.3	100
1996	32.5	11.7	22.2	7.9	5.0	4.6	2.6	1.6	5.1	3.4	10.5	100
1997	28.6	13.6	20.2	2.2	3.9	4.3	3.6	1.4	5.8	4.1	12.2	100
1998	35.2	12.2	10.1	0.7	3.8	4.2	5	2.3	8.8	5.3	12.6	100
1999	28.6	13.6	13.5	0.5	12.7	5.2	2.8	3.3	8.1	2.3	9.5	100
2000	30.1	14.7	16.0	0.7	3.7	5.9	4.9	2.3	8.4	2.9	10.4	100
2001	37.9	13.8	15.4	0.5	4.1	5.5	3.0	3.5	9.0	2.4	5.0	100
2002	31.9	14.8	14.3	0.9	3.4	5.6	3.5	4.1	11.8	3.4	6.8	100
<i>átlag</i>	<i>31.2</i>	<i>13.5</i>	<i>16.1</i>	<i>1.7</i>	<i>6.1</i>	<i>4.6</i>	<i>4.0</i>	<i>2.5</i>	<i>6.9</i>	<i>3.6</i>	<i>10.5</i>	<i>100</i>

Forrás: (Haltermosz, 1994-2002)

A 2. táblázatban láthatjuk az általunk számolt költségtényezők árindexeit az előző év százalékában. Ezen adatok főként a KSH adatait tükrözik. Ezen táblázat alapján a megfelelő súlyozást használva kialakítottuk az ágazat költségeinek kumulált árindexét. A táblázatban nem a KSH-tól származó adat a következő néhány kivétel:

- Mivel az ágazatban nincs egységes árképzés vagy adatgyűjtés tenyészanyag költségre vonatkozóan, továbbá tisztában vagyunk azzal, hogy ezek árainak értékét a keresleti és kínálati viszonyok nagyban befolyásolják, kénytelenek voltunk elfogadni azt a tételt, hogy az egynyaras hal ára a piaci hal 1,3 szorosa, a kétnyaras hal a piaci hal 1,2 szerese, és így a mindenkori piaci hal 1,25 szeresével kalkuláltunk. Bár tisztában vagyunk vele, hogy ezt az arányt a kereslet-kínálati viszonyok legtöbbször módosítják.

- A vízdíj, melyre vonatkozóan nagyon kevés az egységes információ. Szinte minden esetben eltérő ennek a költségtényezőnek az értéke, hiszen gazdaságonként, illetve vízügyi hatóságoként más és más a kiszabott vízdíj mértéke. Éppen ezért három gazdaságtól bekért adatot átlagoltuk, és ezekkel számoltunk.

- Az egyéb költségek esetében pedig elfogadtuk az átlagos mezőgazdasági infláció alakulását, mivel nem igazán volt elképzelésünk, hogy ezt a költségnemet hogyan képezzük.

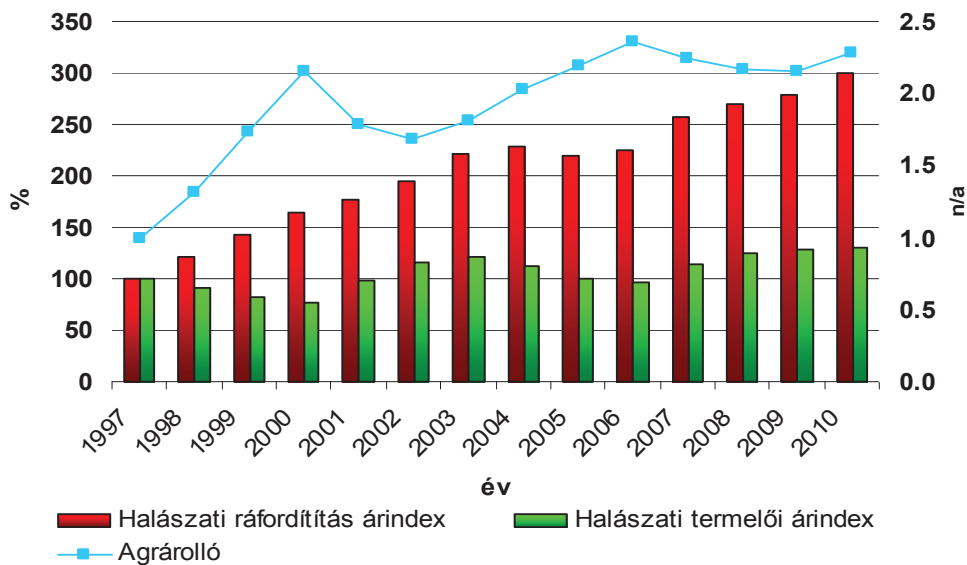
2. táblázat: A költségtényezők árindexei az előző év százalékában kifejezve

Súly:	31.19	13.51	16.06	1.68	6.09	4.63	4.00	2.45	6.90	3.61	10.52
Ktsz. nem	Teny. anyag	M.Bér +kth	Takarm.	Trágya	Egyéb a.	Energia	Vízdíj+ vkhj	Amort.	Egyéb	Segéd-üzem	Gazd. Ált.
Év:	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta	ráta
2000	96.4	107.0	168.8	132.0	108.4	115.8	100.0	116.0	109.7	108.3	109.7
2001	120.3	114.9	89.8	97.1	104.8	101.4	80.69	108.7	104.4	109.2	104.4
2002	125.8	120.1	87.6	96.3	105.4	98.8	101.8	106.6	105.6	104.3	105.6
2003	113.4	105.8	138.1	106.5	105.8	106.0	100.2	106.2	107.8	104.2	107.8
2004	97.4	110.4	103.4	103.3	105.3	109.1	107.0	106.0	106.5	104.9	106.5
2005	89.9	109.5	69.4	116.5	106.4	110.5	114.5	104.5	105.0	103.7	105.0
2006	85.4	101.4	125.8	109.4	107.8	106.7	101.3	106.6	108.3	104.0	108.3
2007	102.6	105.2	162.7	143.2	105.7	103.9	97.86	104.5	106.0	105.1	106
2008	107.7	105.9	90.5	88.7	109.3	115.6	115.1	104.8	104.9	104.1	104.9
2009	119.1	105.9	74.4	67.6	108.1	94.8	95.62	102.9	105.0	104.6	105
2010	104.0	100.6	117.2	89.1	104.5	115.0	162.3	103.0	103.4	102.8	103.4

Forrás: (KSH, 2011)

Eredmények és értékelésük

A 2. ábrán láthatjuk a kapott eredményeket. Láthatjuk, hogy az alapul vett 1997-es évhez képest 2010-ben a termelői árindexünk 131 % volt, a halászati ráfordítási árindexünk pedig 300 % volt. Sajnos egyértelmű, hogy a termelői árszínvonal nem követi a ráfordítások árszínvonalát, ami érezhetően nyomokat hagy az ágazatban. Az agrárrolló értéke a haltermelésre vonatkozóan a számításaink alapján 2,29 volt 2010-ben az 1997-es évhez képest. Egyértelműen megállapítható, hogy egyre inkább kinyílik az agrárrolló!

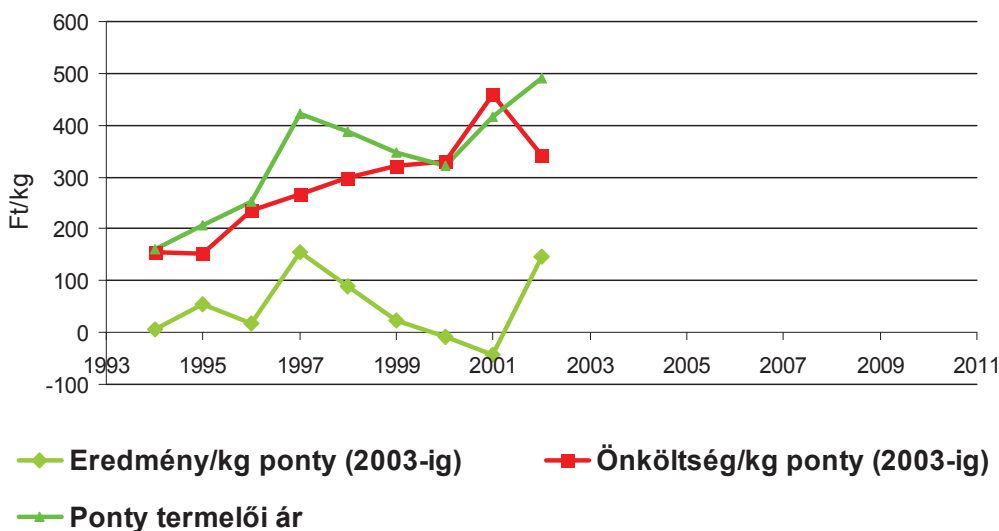

(Forrás: Saját számítás)

2. ábra Árindexek – Agrárrolló ('97-év a 100 %)

A továbbiakban feltüntetett diagramokon az ágazatra jellemző néhány anomáliát mutatnánk be, amiket szintén a termék tanács adataiból, illetve újabb KSH adatokból minimális transzformációval alakítottunk ki.

A 3. ábrán a még csak a termék tanács adatait ábrázoló diagramot láthatjuk, melyben a termelői ár az önköltség, és az eredmény van feltüntetve a pontyra, mint főtermékre vonatkoztatva. Látható, hogy az 1997-es eredményes éven felbuzdulva sokan vettek igénybe támogatást halastavak építésére, újjáépítésére, és így a sok új piaci szereplő a 2001-es évre veszteségesse tette a termelést a piac telítődése miatt.

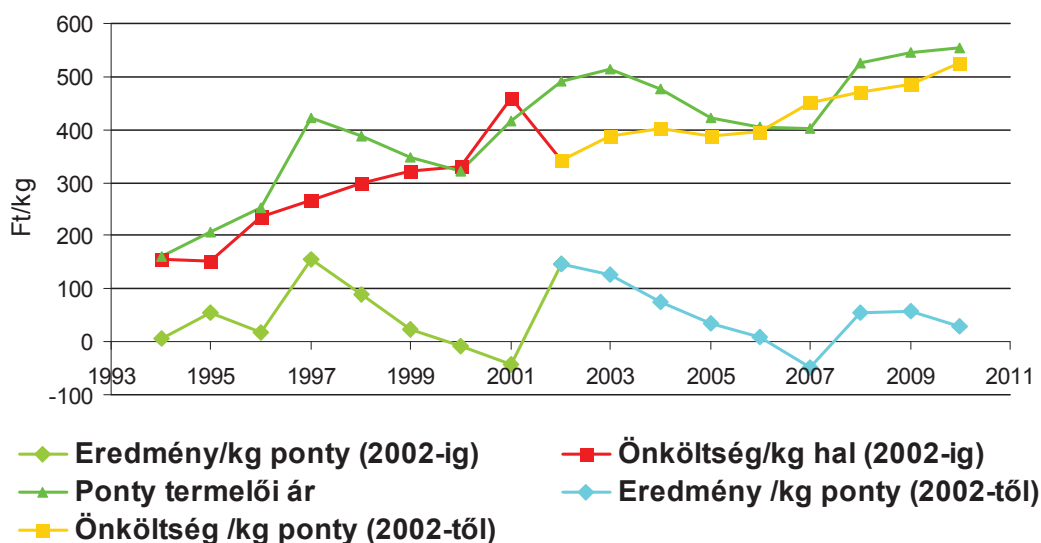

Forrás: (Haltermoszs, 1994-2002)

3. ábra Termelői ár, önköltség, és a kettő különbségéből kapott eredmény pontyra vetítve (1994-2002)

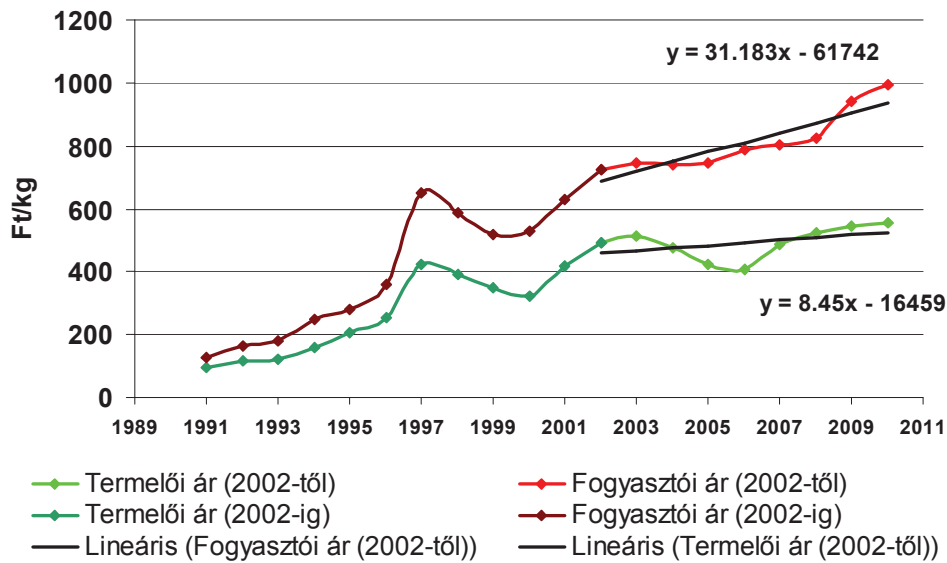
Ha a 3. ábrán található Terméktanács adatokat kiegészítjük a Központi Statisztikai Hivatal adataival, egy újabb, hasonló tendencia ismétlődik meg 2002-2007 között, mint ahogy 1997-2011 között (4. ábra). A 2002-es 2003-as konszolidáció után ismét elkezdett csökkenni az ágazat eredményessége. Ennek hatása 2004-ben volt érezhető, mikor beléptünk az Európai Unióba. Mi úgy gondoljuk, hogy ez az Agrárkörnyezet Gazdálkodási támogatásnak tudható be. Vélhetően a termelők lemondtak a jövedelmükről, hiszen a terület alapú támogatást így is úgy is megkapták.

A következőekben a fogyasztói és a termelői ár kapcsolatát mutatjuk be néhány ábrán keresztül. A kérdéskör felvetődése onnan ered, hogy alapvetően a termelők szeretik a kereskedőket felelőssé tenni a termelői ár és a kereskedői ár közötti egyre nagyobb árrés miatt. Ha az 5. ábrán látható alapadatainkra 2002-től nézve egy lineáris összefüggést húzunk az adatsorra, megfigyelhetjük, hogy a fogyasztói ár egyre jobban eltávolodik a termelői ártól. Az érdekessége az adatsornak, amit nagyon sokszor elfelejtünk, hogy a termelői ár nettó ár, míg a fogyasztói ár bruttó ár, és hogy ezen időszak alatt háromszor változott az ÁFA kulcs. 2003-ban és azelőtt 12 %-os, 2004-ben és 2005-ben 15 %-os, 2006-2008 között 20 %-os, míg 2009-ben és 2010-ben 25 %-os volt az alkalmazott ÁFA kulcs.

Forrás: (KSH, 2011; Haltermosz, 1994-2002)

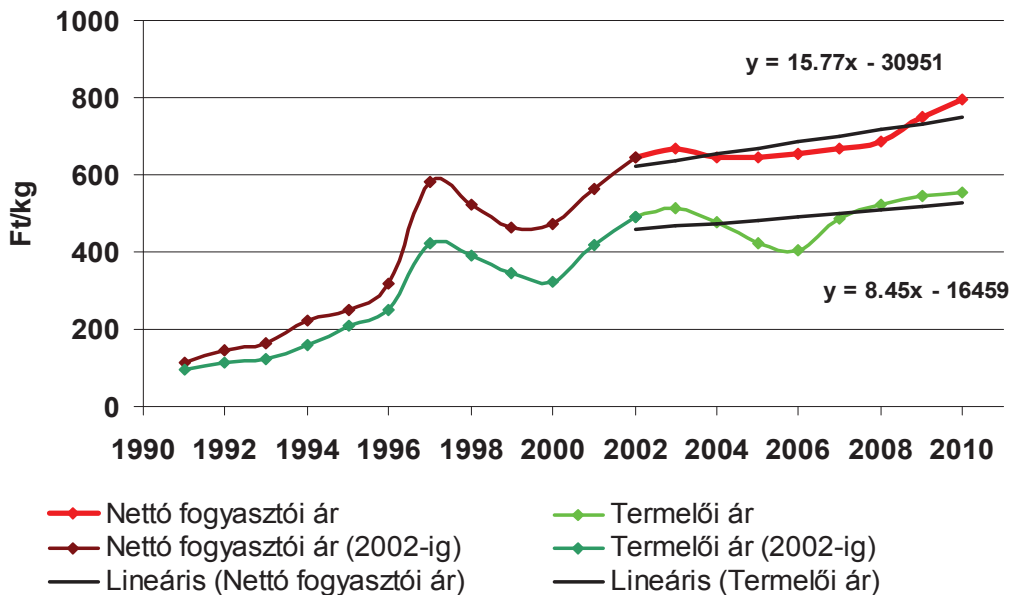
4. ábra Termelői ár, önköltség, és a kettő különbségéből kapott eredmény pontyra vetítve (1994-2010)

Forrás: (KSH, 2011; Haltermosz, 1994-2002)

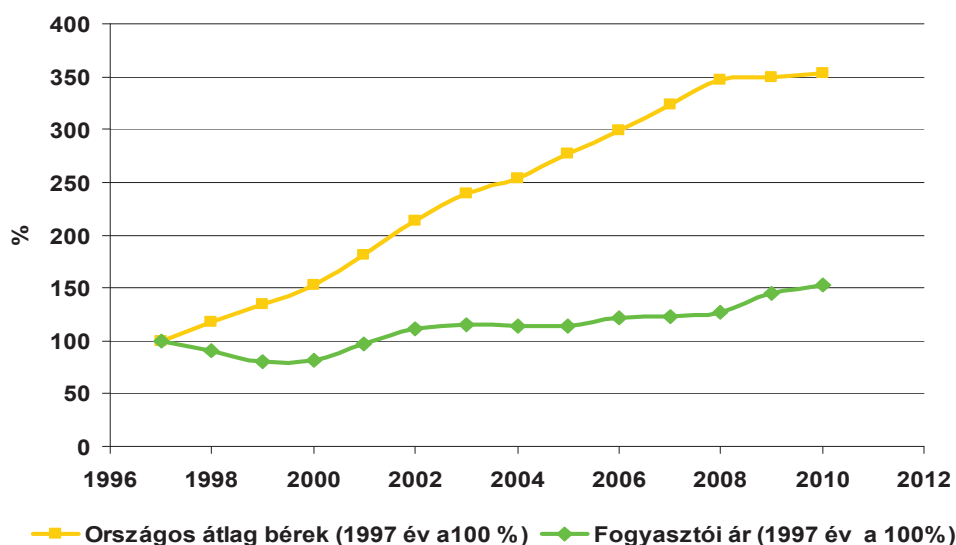
5. ábra A fogyasztói és termelői ár kapcsolata I.
(pontyra, mint főtermékre vetítve)

A 6. ábrán adatsorunkat korrigáltuk a különböző ÁFA kulcsokkal. Láthatjuk, hogy így is távolodik egymástól a két érték, de jóval kisebb mértékben. Ez azt jelenti, hogy a kereskedők folyamatosan próbálják megtartani a 25 százalékos árrésüket, és a további kereskedői árnövekedést az ÁFA növelése okozza. A 25 százalékos árrés európai összehasonlításban elég csekély, tehát jövedelmezőségünk romlásáért nem a kereskedőket kellene felelőssé tennünk.

Forrás: (KSH, 2011; Haltermosz, 1994-2002)

6. ábra A fogyasztói és termelői ár kapcsolata I.
(pontyra, mint főtermékre vetítve)

Forrás: (KSH, 2011)

7. ábra: Átlagbérek, ponty fogyasztói ár (pontyra, mint főtermékre vetítve)

A termelők olykor azt is véleményezik, hogy jövedelmünk romlását az okozza, hogy az embereknek elfogyott a pénzük. Ha a 7. ábrán megnézzük az országos átlagbérek növekedésének alakulását százalékosan az 1997-es évhez viszonyítva, és mellé tesszük a fogyasztói árak ugyanúgy számolt százalékos adatait, láthatjuk, hogy arányaiban a hal fogyasztói árak nem követték a magyarországi bérek növekedését, hiszen az 1997-es év béreihez képest 2010-ben a bérek 350 százalékosak voltak, míg a fogyasztói árak 150 százalékosak. Tehát sokkal rosszabb jövedelem viszonyok között megfizették a mainál nem sokkal alacsonyabb halárakat.

Következtetések és javaslatok

Összegezve elmondható, ha számításaink nem is pontosak, de sikerült kiszámlálnunk az ágazat árindexeit. Az ágazatban érezhető nyereségromlást sikerült számokban is kimutatnunk.

Nem volna rossz, ha valamilyen szervezet átvonná a terméktanács munkáját, hogy legalább a múlt eseményiből tudjunk tanulni, hiszen az infláció vizsgálata nem elsősorban múltbeli tendenciák feltárására irányul, hanem előre jelző szerepe kell, hogy legyen, ami segíti a termelőket az éves árképzésben.

Valamiért 1997-ben rosszabb gazdasági környezetben jobb eredményt sikerült elérnie a gazdaságoknak, mint azóta bármelyik évben. Lehet, hogy nemcsak az ágazat gazdasági környezete nehezíti a megélhetést, hanem a termelők maguk is. Elvégzett munkánk azt vetíti előre, hogy ha nem sikerül valamilyen irányban elmozdulnia az ágazatnak, akkor komoly bajoknak nézünk elébe.

Irodalomjegyzék

Központi Statisztikai Hivatal (2011) – Adattáblák (<http://www.ksh.hu/stadat>)

Haltermelők Országos Szövetsége – Halászati Termékτανács (1994-2002) –
Jelentés a Szövetség és Termékτανács valamint tagjaink működésének
éves eredményeiről, Kiadó: Haltermelők Országos Szövetsége

Inflation in the Hungarian aquaculture

Zoltán Horváth Jr. and Zoltán Horváth

Abstract

After the elimination of the Hungarian Fisheries Marketing Board the collection and analysis of the economic data about the efficiency of the aquaculture sector ceased. Although industrial data is not available, producers can recognize, from their own experience, over recent years, that the capacity for earning has reduced during this time. Indirect calculations did not give a good estimation of the fall in incomes, because the agricultural price index, and the index of costs doesn't cover the specific cost structure and market mechanisms of the aquaculture industry.

Based on a 10-year time frame of the Marketing Board's data, and supplemented with the data from the CSO we attempted to calculate the fish production's index of costs and the producer price index, which is based on the producer price trends of the common carp.

The base year of our calculation was 1997, because that was the most successful year since the end of the socialist regime (1989), and the year which we were interested in was the year 2010. The results show the following: carp producer price index was 131.21%, while the index of cost accumulated at 300.28%. For the cumulative value of agricultural scissors in 2010, we got 2.99.

Keywords: inflation, fish production, earning capacity.